

Assumpció ESTIVILL RIUS
Qui era qui a l'Escola de Bibliotecàries.
Notícies biogràfiques del professorat (1915-1972)
Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2016.

Memoria de indecible melancolía: a veces he viajado muchas noches por corredores y escaleras pulidas sin hallar un solo bibliotecario.

Jorge Luis Borges, *La Biblioteca de Babel*

El títol, estrictament denotatiu, no enganya. Es tracta, per dir-ho convencionalment, d'un *Who is Who* –o, si es prefereix, d'un directori, amb entrades biogràfiques redactades des de l'asèpsia pròpia del gènere. Un treball plantejat no pas com de «recerca» (bé que prou n'hi ha), sinó amb ànim de «divulgar» (p. 21): la nòmina, extensa i variada, del professorat d'una institució emblemàtica, d'ençà la seva fundació en temps de la Mancomunitat i fins al tombant històric que la duria a convertir-se, també ella, en Universitat.

És tanmateix un títol que no ho diu tot. Perquè darrere el positivisme de les dades escarides, i al marge dels «objectius modestos del treball» (p. 27), s'hi reconstrueix vindicativament la història, amb noms i cognoms, d'un ens, capdavanter en la seva concepció, que, juntament amb la Biblioteca de Catalunya i amb la xarxa de Biblioteques Populars (p. 13-14), havia de contribuir, entre d'altres coses, a impulsar el procés de culturalització promogut per la mesocràcia compromesa amb el catalanisme polític, tot integrant a més per primer cop segments de la població femenina en el món laboral tècnicament qualificat.

N'és autora, d'aquesta excel·lent monografia, qui, al llarg de tota la seva vida professional, ha sabut conjuminar la feina com a bibliotecària, i com a docent, amb l'estudi apassionat dels grans òrgans vertebradors d'un tal ofici en aquest país –essent-ne ja una mostra tan rellevant com profitosa el seu llibre sobre *L'Escola de Bibliotecàries 1915-1939*, editat per la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració de la Universitat de Barcelona, el 1992 (vegeu-ne la ressenya al número 49 d'aquesta mateixa revista, de març de 1994; p. 120-123).

Per dur a terme la seva tasca, treballa Estivill amb fons documentals arxivístics i digitals (amb la sorpresa de comprovar com, en aquests últims, podem trobar-hi endreçats com a «imatges» allò que bàsicament són textos; p. 23). Es demana l'autora llavors també, atesa l'osmòtica relació de l'Escola de Bibliotecàries amb els avatars

històrics i els subsegüents canvis onomàstics i administratius, si cal parlar d'una o de més escoles al llarg del temps (p. 25, 27). Ens assabenta, entre d'altres fets remarcables, de com la precarietat de recursos per contractar professors amb dedicació plena (p. 49) obligava a reaprofitar la docència impartida per alguns d'aquests en altres centres (cas de Pompeu Fabra, p. 56, o de Joaquim Folch i Torres, p. 58). També de la migradesa de sous, abans i després de la guerra, tant del personal auxiliar (p. 70) com del personal bibliotecari (p. 87), cosa que forçava a la pluriocupació. Posa així mateix Estivill el degut èmfasi en l'espanyolització resultant per a l'Escola de la implantació de les dues dictadures del segle: espanyolització del nom de la institució (p. 77, 141), de les assignatures (p. 79-80, 141), del nivell d'exigència (rebaixat a mínims: p. 79, 200). O, en un pla de repressió semblant, ens adverteix que sengles articles a *Serra d'Or* sobre les Biblioteques Populars (desembre de 1968) i sobre l'Escola de Bibliotecàries (març 1969), encara en ple franquisme doncs, eren escrits, respectivament, per M. Antonieta Cot (p. 167) i per Maria Teresa Boada i M. Antonieta Cot (p. 157), no pas per qui els signava, Rosa Leveroni, que, pel fet de no ser funcionària, es veia més estalvia de possibles represàlies polítiques. Tampoc no està de més que, en la línia d'aquest mateix resseguiment de vicissituds laborals, se'ns recordi que, segons disposicions legals vigents des dels anys quaranta, les dones casades tenien prohibit de treballar en l'Administració pública (p. 167-168, 196).

En una trajectòria no precisament fitada de flors i violes, doncs, neix, subsisteix i persisteix la feina bibliotecària de docents i de discents, desplegada de manera discreta, modesta, abnegada i silenciosa, però no per això, tot comptat i debatut, menys eficaç, útil i duradora.

Mínimes complecions a l'inventari biogràfic aquí dreçat potser foren, a propòsit de Rafael Campalans (p. 52-53), adduir-ne l'encertada caracterització oximorònica que va fer-ne Josep Pla en qualificar-lo de «noucentista-socialista» (a les seves «Notes autobiogràfiques» publicades a *Prosperitat i rauxa de Catalunya*, vol. 32 de l'OC, 1977, p. 623); així com, a propòsit de Rosemarie Hess (p. 179-180), assenyalar que era neboda del jerarca nazi Rudolf Hess (segons declaració personal de Teresa Rovira).

Esmenes a fer també, de simple detall, són la referent a la gramàtica de Fabra de 1912 (p. 56), escrita en castellà, no pas en català, com aquí apareix citada; i el nom del rector universitari esmentat (p. 175), cal escriure'l Gabriel Ferraté, ja que aquest, al cognom originari, no s'hi va afegir la erra final, com sí que va fer el seu parent poeta i homònim.

Una altra qüestió encara, que caldria aclarir: es diu aquí que un tal diputat Francesc Montanyà és qui proposa, el maig de 1914, d'organitzar un sistema de biblioteques populars (p. 29, 47); aquesta informació, però, no concorda amb la proporcionada per la mateixa Estivill al seu llibre abans citat de 1992, on se'ns parla del «diputat per Cervera-Solsona, Lluís Montanyà Santamaria» (p. 46, 50, 53) com a autor de la proposta al·ludida; en què quedem?; convindria saber-ne més del personatge, es digués com es digués, perquè té el seu mèrit haver estat el primer a plantejar el que després, ja per encàrrec, Ors tindria cura de convertir en realitat operativa.

La publicació del present llibre per part de les benemèrites Edicions de la Universitat de Barcelona ve a sumar-se a la duta a terme també per aquestes d'altres obres sobre una institució (para)universitària igualment notable: *La residència d'Estudiants de Catalunya* (2003), de Montse Lavado Fau, i *La residència d'estudiants de Catalunya (1921-1939)* (2011), de Maria Dolors Fulcarà Torroella.

Impecables realitzacions editorials totes tres amb només dos retrets a fer-hi. L'un, que, per trobar-ne la data de publicació, cal anar a la cerca, dins la pàgina de crèdits, d'on consta l'obligat Dipòsit legal, ja que enlloc més no apareix l'any que fa al cas. L'altre, que no afecta el títol citat de l'obra de Fulcarà, és la manca d'un índex onomàstic amb indicació de pàgina de les ocurrencies respectives. Cert que l'aquí ressenyada d'Estivill va acompanyada d'un «Índex alfabètic del professorat» (p. 237-238); però no hauria estat de més incloure-n'hi un altre de totes les persones citades que no figuren dins la tal nòmina, o, també d'aquestes, de les pàgines on ho són a més d'aquelles on hi ha l'entrada biogràfica que se'ls dedica.

Borges, en el text fet servir d'encapçalament, parla des de la certesa fantasiosa i suggerent pròpia del llenguatge del mite, i ens aboca a un paisatge desolat. Estivill, des del llenguatge propi del logos, situa en la realitat de la història la grandesa i la servitud del món de les biblioteques i dels qui en són professionals, i ens les omple de significat. Cal agrair-li-ho.

Josep Murgades
Universitat de Barcelona